Limba română și politica liderilor transnistreni

(Sfîrșit. Începutul vezi în nr. din 31 august a.c.).

Și iată că la 28 iunie 1940, în urma tîrgului mîrșav dintre cei doi rechini: Hitler și Stalin și prin semnarea protocolului adițional Ribbentrop—Molotov, basarabenii s-au trezit «eliberați». Reunirea ca atare a unui popor dezbinat are, desigur, o colosală importanță. Dar să vedem ce limbă li s-a impus cu forța basarabenilor după 28 iunie 1940? Pentru ilustrare vom cita doar unele titluri din ziarul «Moldova Soțialiști», editat la Chișinău. În numărul din 1 senteabri 1940 citim:

1. Ziua întrenorodnicî a tinerimii.

2. Infolosînd drept vremea de lucru.

3. Zădăcîli noastri.

4. M-oi învăța numai pi «otîicino».

5. Siezdu învățătorilor.

6. Vistavca săteanogospodarească.

7. Bătălia anglo-ghermană în vozduh.

8. Năvălirea luntrii anglișene de sub apî asupra corăghillor ghermane.

9. Bombandirovșcișii anglișeni asupra Berlinului.

Să mai citățm și alte mostre din același ziar:

1. Deosăghirea de marșal «Steua marșalului».

2. Sporu pavilionului sovetic la vistavka întrenorodnică în Varna.

3. Pohodu pocoleniei staliniste.

4. Prăpădîrile aviației anglișene.

5. Zadacea îi împlinită cu 386 proțente.

Mai spicuim cîteva exemple doar de sintagme deșănțate: **otstavka guvernului; silîi înarmate; ministerstvo pe tredile dinnuntru; crujocu horal; corolîu Karol; Flotul Baltic nagradit cu ordenul Znamea Roșie; arestările deiatelor politișî; tractoarele fac prostoi; jitîi or erna ghini; postavka tiutiunului.** (Vezi «Moldova Soțialiști», 6—11 senteabri 1940).

E de observat că basarabenii au avut mult de luptat cu aceste rătăciri lingvistice ale tovarășilor «specialiști» veniți la Chișinău din Tiraspolea ca să ne lumineze și să ne învețe cum trebuie «să vorghim» în limba «șia moldovenească». După bătăliile crunte care s-au dat în anii 1951 și 1953 cu opoziția lingvistică a apărut, în sfîrșit, în 1957 o Nouă ortografie moldovenească (reeditată cu anumite completări în 1967). Aceste norme se orientau deja pe tradiția noastră clasică. S-a ridicat o întreagă pleiadă de scriitori, savanți, oameni de cultură, ziariști etc. de baștină de pe malul sting al Nistrului care și-au însușit la perfecție limba română literară unică și pentru basarabean, și pentru transnistrean, și pentru muntean. Am putea numi în această ordine de idei pe scriitorii de mare valoare: Alexei Marinat, Vladimir Beșleagă, Anatol Codru, Vlad Ioviță ș. a.; pe savanții de prestigiu: regretatul lingvist Ion Mocreac, Petru Soltan, Timofei Moșneaga, Vladimir Chiriac, Tudor Tabunșcic, Iacob Iațenco, Grigore Stasiev, Alexandru Zavtur, Pavel Ribalco, eminentul ziarist Eugen Nîrca, compozitorul Eugen Doga și mulți, mulți alții.

Trebuie să spunem că majoritatea oamenilor de cultură transnistreni au luptat cot la cot cu frații lor basarabeni pentru identitatea lingvistică moldo-română, pentru limba de stat și revenirea ei la grafia latină.

În urma unor eforturi supranaturale din partea oamenilor de bună credință de pe ambele maluri ale Nistrului, deziderate supreme, amintite mai sus, au fost, în sfîrșit, realizate. În curînd se vor împlini 2 ani de cînd au dispărut toate barierele lingvistice de la Prut, noi obținînd posibilitatea de a ne adăpa la izvoarele nesecate ale patrimoniului cultural comun pentru românii de pretutindeni și dintotdeauna. S-a făcut deja un salt remarcabil în privința asimilării surselor de limbă literară de către specialiștii din toate ramurile economiei naționale, de către tineretul studios, de către oamenii ce se respectă ca purtători ai graiului matern. A crescut în mod incomensurabil prestigiul limbii de stat și în fața multor rusofoni din republică. Aceștea au început s-o studieze de sîrg, descoperind-o pentru prima oară în cei aproape 50 de ani de totală neglijare a ei.

Este revoltător pînă la culme că anume acum, cînd se întreprind toate măsurile spre conciliere națională și interetnică, liderii separatiști din stînga Nstrului încearcă să întoarcă înapoi roata istoriei, să rupă Transnistria de Basarabia, să-i îngenuncheze din nou pe năpăstuiții moldoveni de acolo în fața veneticilor care au împînzit micul teritoriu, și-au acaparat, prin șantaj și alte mijloace nedemne, posturi în toate sferele vieții economice, sociale, culturale și strangulează cu nerușinare și cinism tot ce aduce a național, a românism.

Este revoltător de asemenea că, contramandînd limba literară unică — română — din instituțiile de învățămînt de toate gradele din Transnistria, șefii locali, în mod premeditat, limitează posibilitățile cognitive ale tineretului studios, căci omul gîndește pe baza limbii. Alecu Russo observa, pe bună dreptate, că «limba ajuta pe om a-și tălmăci gîndul», iar marele Eminescu, parcă completîndu-l, adăuga: «Limba dezvoltă cugetarea și nu viceversa». Aceste reflecții ale scriitorilor noștri își i-au începuturile în doctrinele filozofice europene. Cunoscutul filozof francez Condilliac (sec. XVIII), adresîndu-se tinerilor, exclama: «Vrei să-ți însușești științele? Incepe prin a-ți învața limba». Cu puțin timp mai tîrziu francezii au lansat dictonul: «Bien parler et bien penser est une meme chose», adică, a vorbi bine și a gîndi bine este același lucru.

Deci, iarăși Măria-sa Limba, gradul ei de dezvoltare, bogăția mijloacelor ei expresive ne apar pe primul plan. Și aceasta nu este întîmplător, căci limba naturală, după opinia lui Alexe Mateevici, este «cel mai de căpetenie mișcător al învățăturii și al înaintării»

Se face, așadar, cît se poate de limpede, că dacă vom continua a susține absurda și anacronica «teorie» despre două limbi romanice de est diferite «moldovenească» și română, ne vom săraci neamul, îl vom trăda, îi vom limita la maximum posibilitățile de exteriorizare a gîndirii, îi vom reduce facultățile cognitive, îl vom lipsi de tezaurul cel mai scump și de mijlocul cel mai principal de comunicare, îl vom conduce, în ultimă instanță, spre impasul anilor 1924—1940.

Or, cele spuse, în mod premeditat, nu vor să înțeleagă oaspeții nepoftiți din urbele Transnistriei, travestiți peste noapte în lideri ai grupurilor de șoc O.S.T.K. Intenții lor, deși bine camuflate prin lozincile: independență, libertate socială, limba proprie, statalitate, egalitatea națiunilor etc., etc., sînt, totuși transparente. Ei doresc de urgență a deznaționaliza pe cei 240 de mii de moldoveni cîți au mai rămas pe malul sting al Nistrului, a-i rupe și a-i izola de frații lor basarabeni și de cei de peste Prut, a-i lipsi de posibilitatea de a gusta din acel ducle fagure de miere care e **limba română literară**, unica pentru toată suflarea românească. Și aceste acțiuni anticonstituționale se fac sub fariserica afirmație cum că ei luptă «pentru păstrarea specificului poporului moldovenesc, al limbii și culturii lui». Teza aceasta nu are nici un fundament științific. Dacă e să considerăm drept specific național unele elemente dialectale de lexic, fonetică și gramatică, unele ritualuri sau piese vestimentare, atunci am putea pretinde că și basarabenii dispun de cel puțin 3 limbi naționale: una pentru raioanele de sud (comp. ghițăl — pentru viței; hier — pentru fier; hin — pentru vin etc.), una pentru raioanele de centru (întrucîtva mai apropiată de limba literară) și una pentru raioanele de nord (comp. jițăl — pentru viței jin — pentru vin; șiaun — pentru ceaun; șerbe — pentru fierbe etc.).

Raționamentul acesta antiștiințific ne-ar putea conduce la concluzia ridicolă că și în Rusia ar exista mai multe limbi ruse, fiecare regiune (oblasti) avînd specificul său de limbă. Or, celebri lingviști ruși, începînd cu enciclopedistul Lomonosov, n-au afirmat nici o dată asemenea enormități. Dimpotrivă, studiind deosebirile dialectale, ei au demonstrat cum s-a cimentat cu timpul o unică limbă rusă literară pe un imens teritoriu euroasiatic. La această unificare au contribuit pe parcursul secolelor oamenii de cultură, scriitori în primul rînd, culminînd cu Alexandru Pușkin.

Procese similare de unificare a limbilor literare s-au produs și în alte țări ca Franța, Anglia, Germania, Italia etc., etc. O lume întreagă înțelege și acceptă aceste realii și numai diriguitorii din Tiraspol calcă în picioare adevărul științific, controlat și aprobat de practica mondială. Ambițiile de ordin politic, tendința oarbă spre putere, setea imperială nepotolită de a acapara «pămînt și apă», de a schilodi și mutila un popor, osîndit de soartă, neapărat și ținut în întuneric — iată ce i-a făcut pe «apărătorii» poporului din Transnistria **a abroga** actele legislative ale R.S.S. Moldova cu privire la decretarea limbii de stat și revenirea ei la grafia latină. Dar acești dregători efemeri uită că timpurile s-au schimbat, că sîntem în al șaptelea an al Restructurării, cu democratizarea și transparența ei, că băștinașii naționali s-au politizat la maximum și încep a înțelege cine sînt și cine nu sînt adevărații lor prieteni. Persecuțiile, șantajul, urmărirea transnistrenilor ce luptă pentru drepturile lor naționale (inclusiv limbă, alfabet latin, tricolor) nu pot continua pînă la nesfîrșit. Cu tanchete, mitraliere, bastoane de cauciuc, inclusiv cu susținerea Centrului și a grupului «Soiuz», intrușii din cabinetele tiraspolene nu vor putea prea mult timp să intimideze cele 40 la sută de moldoveni din Transnistria. Orice răbdare are și un sfîrșit.

În acest sens Președintele Republicii Moldova Mircea Ion Snegur în interviul său publicat în «Moldova Suverană» din 5 aprilie 1991 a menționat pe șleau: «Dacă Centrul va accepta formarea așa-zișelor republici Transnistria și Găgăuzia și le va recunoaște, atunci în republica noastră va avea loc o explozie generală. Nu dea Dumnezeu!» Nu ne rămîne decît să adăugăm: Bunul Dumnezeu să le ajute fraților noștri de sînge și de limbă transnistreni să se izbăvească cît mai curînd de binefăcătorii autoafișați și să revină cu evlavie la sînul patern al basarabenilor.

A. I. CIOBANU,
doctor în filologie, profesor, șef de catedră la Universitatea din Moldova, membru al Prezidiului Societății «Limba noastră cea română».